

На означення процесів, явищ і т. ін., осмислення яких пояснюється їх зв'язком із сонцем, ми використовуємо і питома український прикметник *сонячний*, і іншомовне запозичення *солярний*. Перше слово — цілком зрозуміле, звичне. Це одна з найуживаніших одиниць нашої мови, яка має практично необмежене коло лексичної сполучуваності. У побуті говоримо про користь *сонячного світла, тепла, проміння*, радіємо із *сонячної днини, ранку, погоди*, остереігаємося *сонячного удару*. Лікарі радять приймати *сонячні ванни*, а діти забавляються *сонячними зайчиками*. Натомість у мові фахівців-астрономів, фізиків, астрофізиків, природознавців частотними є вислови, в яких прикметник *сонячний* поєднується з іменниками *система, диск, коло, орбіта, енергія, радіація, випромінювання, активність, поверхня, спектр, фотосфера, корона, затемнення*. А в яких ситуаціях доречно вживати іншомовний синонім *солярний*?

Латинське запозичення *солярний* (від *solaris*) не є ідеографічним синонімом до питома українського слова *сонячний*. Це слово належить до спеціальної лексики, за якою закріплені вузькофакхові значення і яка має доволі герметичне коло вживання. Показово, що у *Словнику іншомовних слів* за ред. О. С. Мельничука (К., 1985) лексема *солярний* була зафіксована без загальної дефініції, тільки у складі терміносполуки *солярний клімат* — ‘умовний клімат, розрахований теоретично лише за розподілом сонячної радіації на земній поверхні без врахування інших кліматоутворювальних факторів; те саме, що *радіаційний клімат*’ (С. 775).

На сьогодні сфера побутування прикметника *солярний* розширилася, але не пододала межі наукового стилю: він активно функціонує як складник фольклористичних, мистецтвознавчих, етнографічних, археологічних та ін. термінів. У фаховій спеціальній або ж розрахованій на ширше коло читачів науково-популярній літературі автори з'ясовують глибинний зміст *солярних кругів, знаків, символів*, розповідають про особливості *солярних орнаментів*, пояснюють популярність *солярних мотивів*. Пор.: *Із символікою сонця пов'язані численні солярні знаки* (з наук.-попул. літ.); *Писанки у західній Бойківщині мають багату солярну символіку* (з наук. літ.); *До найстаріших фігурних орнаментів кралевецького декоративного ткацтва належать солярні орнаменти, пов'язані з культом сонця* (з журн.). У міфопоетичних системах багатьох народів світу (напр., у давній Сирії, Єгипті, та й у нас, в українців) існували навіть цілі *солярні культури*.

Від кореня *соляр-* утворений також іменник *солярій* — «спеціально обладнане місце для приймання сонячних ванн» (СУМ. — Т. IX. — С. 453). Пор.: *Гіппократ перший рекомендував для здоров'я сонячні й повітряні ванни. Його співвітчизники вбачали в цьому звичайну потребу і будували солярії на дахах будинків* (з журн.). Однак у сучасній мовній практиці маємо ще одне (на сьогодні, можливо, найактивніше) значення слова *солярій* — ‘апарат для штучної засмаги’, пор.: *У багатьох соляріях поверхні колекторів роблять рухомими, щоб оберталися за рухом сонця по небосхилу* (з журн.).

Рекламні заклики до салонів із *соляріями*, де кожен охочий може підтримувати бажаний відтінок засмаглості, сьогодні такі самі звичні, як, скажімо, запрошення до перукарні. Інша річ, що це слово, загалом прижившись у мові, ще не розвинуло свого словотвірного ряду. Тому завсідники соляріїв по-різному називають набуту в них засмагу — то *солярною*, то *солярійною*, то *солярієвою*. Таку плутанину можемо частково пояснити тим, що довідники із сучасного літературного слововживання ще не дають відповідних рекомендацій. Тож спробуймо з'ясувати цю проблему.

Реєстри словників навіть найновішого покоління мають тільки єдиний похідний прикметник із коренем *соляр-* — *солярний*. Однак з'ясоване вище його значення, а також виразне книжне забарвлення і функціональна прив'язаність до наукового стилю не дають підстав рекомендувати саме це слово як нормативний похідний прикметник від слова *солярій*. І справді, вислів *солярна засмага* звучить неприродно, неокочивно. Мовці відчують це підсвідомо й цілком слушно шукають інших означень. Очевидно, мають рацію

ті, хто, спираючись на модель *санаторій* — *санаторійний*, утворюють пару *солярій* — *солярійний*.

Можна також спіткнутися при виборі між прикметниками *солярний* та *соляровий*. Вони хоч і близькозвучні, але не мають жодного словотвірного та семантичного зв'язку. Прикметник *соляровий* утворений від назви *солярка* ('продукт перегонки нафти, використовуваний як пальне для дизелів, мастило для дрібних механізмів і т. ін.' — СУМ. — Т. IX. — С. 453) і вживається зі значенням 'пов'язаний з одержанням продуктів перегонки нафти, соляркою' (ВТСУМ. — С. 1160). Отже, і сполучуваність, і сфера його мовного побутування буде зовсім іншою, ніж у прикметника *солярний*. Здебільшого це мова спеціальної технічної літератури, де означення *соляровий* поєднується з іменниками *продукт*, *мастило* і т. ін.: *У 70-ті роки для боротьби з бур'янами посіви оббризували соляровим мастилом.*

Галина Сюта